

*Бакуліна Наталія,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури,
Інститут педагогіки НАПН України*

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ МОВИ ІВРИТ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ БАГАТОМОВНОЇ ОСВІТИ

У статті представлено провідні засади формування ключових компетентностей та їх особливості щодо навчання мов і літератур корінних народів і національних меншин, а також висвітлено проблему реалізації інтегративного підходу до навчання мови іврит у навчально-методичній літературі та педагогічній практиці з огляду на компетентнісну парадигму освіти в умовах багатомовності.

Ключові слова: *компетентнісна парадигма освіти; інтегративний підхід; ключові компетентності; мова іврит; багатомовна освіта.*

Постановка проблеми дослідження. В епоху формування відкритого суспільства та глобальних викликів сьогодення відбуваються значні системні та ціннісні зміни всіх сфер людського буття, зокрема освіти, яка стає рушійною силою та провідним фактором життєтворчості особистості. Відповідно відкритість і плюралізм світу посилюють інтеграційні процеси. Тому нині основними характеристиками освіти стають плюралізм, поліморфізм, поліцентризм, політехнологічність, полікультурність і полілінгвізм. А модернізація освіти розглядається на засадах компетентнісної парадигми, ідеологічною триадою якої стає інтеграція концептуальних підходів до навчання – компетентнісного, особистісно-орієнтованого та діяльнісного.

На цих теоретико-методологічних основах ґрунтується й чинне законодавство у галузі освіти України, зокрема Закон України «Про освіту» [13], «Про загальну середню освіту» [14], Концепція реформування нової української школи [17], державні стандарти початкової [11] та базової середньої освіти [12] й інші нормативно-правові акти та міжнародні рекомендації в галузі освіти. Отже, інтегративний підхід в освіті набуває пріоритетного значення та різноманітних варіантів його імплементації в освітню практику.

Однією з провідних проблем компетентнісно орієнтованого навчання є формування ключових (базових, надпредметних, універсальних) компетентностей здобувачів освіти. А з огляду на полікультурність і багатомовність українського соціуму постає необхідність переосмислення й оновлення змісту та розроблення відповідного навчально-методичного забезпечення, яке б сприяло реалізації сучасних концептуальних засад, зокрема у галузі шкільної мовно-літературної освіти корінних народів і національних меншин України.

Мета статті полягає у теоретичному аналізі стану проблеми реалізації інтегративного підходу до навчання мови іврит у навчально-методичній літературі та педагогічній практиці з огляду на компетентнісну парадигму освіти в умовах багатомовності.

Досягнення цієї мети передбачає розв'язання таких завдань:

- розглянути провідні засади формування ключових компетентностей та їх особливості щодо навчання мов і літератур корінних народів і національних меншин;
- проаналізувати стан проблеми реалізації інтегративного підходу до навчання мови іврит у чинних освітніх програмах, підручниках і посібниках для початкової та базової середньої освіти, а також під час організації освітніх проектів у ході змішаного та дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. За І. П. Гудзик «Ключові компетентності передбачають готовність, уміння використовувати засвоєні

знання, навчальні уміння і навички, способи діяльності для розв'язання практичних, пізнавальних, комунікативних завдань. Ключові компетентності виявляються передусім в умінні усвідомлювати проблему, планувати і здійснювати дії, необхідні для її вирішення, контролювати, оцінювати їх виконання; при цьому особливе значення має уміння співпрацювати з іншими, досягати взаєморозуміння для досягнення успіху. Саме ключові компетентності свідчать про якість освіти, про те, наскільки вона наближається до проблем повсякденного життя [10, с. 179].

У мовно-літературній освітній галузі, зокрема у навчанні мов і літератур корінних народів і національних меншин, формування ключових компетентностей має ґрунтуватися на ціннісних орієнтирах і наскрізних у всіх ключових компетентностях уміннях, визначених у державних стандартах, положеннях НУШ і міжнародних рекомендаціях у сфері освіти національних меншин, реалізовуватися відповідно до вимог до обов'язкових результатів навчання учнів з урахуванням наступності між циклами навчання на рівнях початкової та базової середньої освіти, орієнтуватися на компетентнісний потенціал мовно-літературної освітньої галузі, що визначає здатність формувати всі ключові компетентності через розвиток відповідних умінь і ставлень та базові знання.

Саме на компетентнісних та інтегративних засадах побудовано і програмовий зміст навчання мови іврит у ЗЗСО України, що відображено у навчальних програмах для початкової [3; 4], базової середньої [5; 15] та старшої школи [16]. Відповідно до чинних програм цей зміст реалізовано у підручниках і посібниках з івриту для початкової ланки освіти [2; 6; 7; 8; 9].

Так, зміст навчання мови іврит у початковій школі відповідно до циклів навчання реалізовано через відповідні змістові лінії, які вже передбачають вертикальну або внутрішньопредметну інтеграцію змісту, що визначає особливості навчального предмету. Вона виявляється у формуванні цілісної комунікативної компетентності (інтеграції всіх її складових – мовленнєвої,

мовної, соціокультурної й інших), взаємопов'язаному навчанні всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письма), в опануванні мовою на всіх мовних рівнях (хоча у 1-4 класах лише на практичному рівні), в інтеграції мовно-літературного змісту тощо. Так, 1 клас включає «Практичний усний курс» (I семестр) і «Навчання грамоти» (II семестр); 2 клас – інтегрований курс «Навчання грамоти»; 3 і 4 класи – інтегрований курс навчальних предметів «Мова іврит» і «Читання».

У чинних підручниках і посібниках із мови іврит для 1-4 класів ЗЗСО України поряд із реалізацією внутрішньопредметної інтеграції змісту, дібрано навчальний матеріал для здійснення горизонтальної інтеграції змісту навчання через міжпредметні та міжгалузеві зв'язки. Це виявляється в інтеграції змісту навчання мови іврит і традиції, літератури, історії та культури єврейського народу, а також інших мов і культур, зокрема української, природничих наук і сучасних інформаційних технологій тощо.

Діагональна інтеграція або транспредметний зв'язок відображено у програмі елективного інтегрованого курсу читання з єврейської та зарубіжної літератури для 1-4 класів закладів освіти з вивченням івриту й єврейської традиції [18].

Інтегративний підхід до навчання мови іврит та інших (мовних і немовних) предметів також представлено в освітніх проєктах – методичних розробках окремих тем уроків, створених учителями-практиками у рамках міжнародного семінару з підвищення кваліфікації вчителів єврейських дисциплін у країнах FSU (<http://stem.ort.org/onlineseminar>).

Інтегроване навчання та міжпредметні зв'язки у процесі навчання мови іврит та інших немовних предметів дедалі ширше застосовується і в ході організації дистанційного навчання. Про це свідчать результати здійсненого нами онлайн опитування вчителів під час запровадження карантину, спричиненого пандемією COVID-19. Так, 55% опитаних педагогів інтегрують зміст навчання мови іврит із традицією єврейського

народу, образотворчим мистецтвом, інтегрованим курсом літератури та художньою культурою, 25% учителів історії та традиції єврейського народу зміст свого предмету інтегрують з мовою іврит та єврейською літературою, 15% освітян під час викладання того чи іншого предмету юдаїки (івриту, історії, традиції, літератури єврейського народу) використовують міжпредметні зв'язки з природничими науками та різними видами мистецтва (музичним, кіно, прикладним тощо) [1].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, здійснений теоретичний аналіз проблеми дослідження дозволяє зробити висновки про те, що чинне навчально-методичне забезпечення курсу «Мова іврит» для початкової та базової середньої освіти розроблене відповідно до компетентнісного й інтегративного підходу до навчання, враховує особливості взаємопроникнення мов і культур, ізоморфні (подібні), частково подібні й аломорфні (відмінні) явища у мовах і культурах і сприяє формуванню багатомовності та міжкультурному усвідомленню особистості. Також схвальним і важливим є впровадження інтегративного підходу у практику компетентнісно орієнтованого навчання.

Водночас інтегративний підхід до навчання мови іврит є фрагментарним явищем і потребує системних теоретичних досліджень, належної апробації та подальшої імплементації в освітню практику. До того ж актуальність цих досліджень і запровадження у практику навчання мови іврит різних видів інтеграції обумовлена необхідністю розроблення інтегрованих курікулумів відповідно до нових стандартів освіти й організації освітнього процесу, кінцевим результатом якого є набуття здобувачами освіти ключових компетентностей з урахуванням багатомовності українського полікультурного соціуму в цілому.

Тому інтегративний підхід до компетентнісно орієнтованого навчання мови іврит як складової багатомовної освіти є вкрай актуальним і потребує всебічних теоретичних досліджень, організаційного, змістового та методичного розроблення, створення відповідного навчально-

методичного забезпечення, підготовки та підвищення кваліфікації освітян і здобувачів освіти на новому якісному рівні.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в теоретичному та технологічному розробленні проблеми як до навчання мови іврит, так і до інших мов і літератур корінних народів і національних меншин України.

Список використаних джерел

1. Бакуліна Н. В. Результати онлайн опитування вчителів «Потреби, пріоритети та досвід упровадження дистанційного навчання предметів юдаїки у ЗЗСО України». *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути* [зб. наук. пр.] : матеріали VI міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 01 лип. 2020 р. Київ, 2020. С. 86–102. URL: https://lib.iitta.gov.ua/721190/1/2020_07_01_tezy_Bakulina_86-102.pdf.
2. Бакуліна Н., Гехтман Р. Коди єврейської культури для дітей: Єврейська каліграфія. Робочий зошит для навчання й удосконалення каліграфічної компетентності. Чернівці : «АНТ ЛТД», 2020. 68 с. : іл. URL: https://lib.iitta.gov.ua/724601/2/The%20Jewish%20Calligraphy_Book_Bakulina_compressed.pdf ; https://lib.iitta.gov.ua/724601/1/The%20Jewish%20Calligraphy_COVER_Bakulina_compressed.pdf.
3. Бакуліна Н. В., Фалеса І. Ю. Типова навчальна програма з мови іврит для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти : програми Нової української школи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713374/1/18tipova-navchalna-programa-z-movi-ivrit.pdf>.
4. Бакуліна Н. В., Фалеса І. Ю. Навчальна програма з мови іврит та читання для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою : програми Нової української школи. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717428/1/%21%21%2125mova-ivrit-ta-chitannya-dlya-zzso-z-ukrainskoju-movoyu-navchannya3_4%D0%BA%D0%BB.pdf.
5. Бакуліна Н. В., Щербак О. Д. Модельна навчальна програма «Мова іврит. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти : програми Нової

https://lib.iitta.gov.ua/726053/1/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0_%D0%9C%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%96%D0%B2%D1%80%D0%B8%D1%82_5-6%D0%BA%D0%BB_%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0_%D0%A9%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%BA.pdf.

6. Бакуліна Н., Фалеса І. Іврит : підруч. для 1 кл. заг. сер. осв. з навч. укр. мовою. Чернівці : Букрек, 2018. 88 с. : іл. URL: https://lib.iitta.gov.ua/712064/1/Ivryt_2018_%D0%9C%D0%9E%D0%9D_%D0%9D%D0%91.pdf.

7. Бакуліна Н. В. [Іврит : підр. для 2 кл. закл. заг. сер. осв.](https://lib.iitta.gov.ua/717034/1/ivryt_new_x.pdf) Чернівці : Букрек, 2019. 144 с. : іл. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717034/1/ivryt_new_x.pdf
https://lib.iitta.gov.ua/717034/2/ivryt_22pv.pdf.

8. Бакуліна Н. В., Яковлева О. М. Іврит : підр. для 3 кл. закл. заг. сер. осв. Чернівці : Букрек, 2020. 144 с. : іл. URL: https://lib.iitta.gov.ua/721667/1/IVRIT_3_Bakulina.pdf.

9. Бакуліна Н. В., Яковлева О. М. Іврит : підр. для 4 кл. закл. заг. сер. осв. Чернівці : Букрек, 2021. 128 с. : іл. URL: https://lib.iitta.gov.ua/726134/1/Ivrit-4kl_Bakulina_Yakovleva.pdf.

10. Гудзик І. П. Компетентнісне спрямування шкільних мовних курсів. Педагогічна і психологічна наука в Україні : зб. наук. праць до 15-річчя АПН України у 5 томах. Т. 2. Дидактика, методика, інформаційні технології. К., 2007. С 179–187.

11. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>.

12. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>.

13. Закон України «Про освіту» (стаття 7). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

14. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (стаття 5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n984>.

15. Мова іврит. 5-9 класи : Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою / Н. В. Бакуліна та ін. Затверджено наказом МОН України, 2017. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713420/1/z-movi-ivrit-5-9-kl-red-2017.pdf>.

16. Мова іврит. 10-11 класи : Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою (рівень стандарту) / Н. В. Бакуліна та ін. Затверджено наказом МОН України, 2017. URL: https://lib.iitta.gov.ua/713421/1/mova-ivrit_10_11_dlya-znz-z-ukr.m-rive-standartu.pdf.

17. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

18. Чарівні віконця в світ читання : навч. прогр. елективного (факультативного) інтегрованого курсу читання з єврейської та зарубіжної літератури в 1-4 класах загальноосвітніх навчальних закладах з вивченням івриту та традицій єврейського народу / Н. В. Бакуліна та ін., 2017. URL: https://lib.iitta.gov.ua/713418/1/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D0%A7%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%B2%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D1%8F%20%D0%B2%20%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%201-4%20%D0%BA%D0%BB_%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D1%83%D1

[%81_%D1%8F%D0%B7_%20%D0%97%20%D0%93%D1%80%D0%B8%D1%84%D0%BE%D0%BC.pdf.](#)